
علیرضا اعرافی

مکاسب محرّمه ۲

محرمات روابط میان فردی ۱ (غیبت)

تقریر: علیرضا کوردلی، احمد عابدین زاده

برگزیده سی و هفتمین جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۸

نشر اشراق و عرفان

سرشناسه : اعرافی، علیرضا، ۱۳۳۸ -

Arafi, AliReza

عنوان و نام پدیدآور : مکاسب محرمة / علیرضا اعرافی؛ تقریر علیرضا گودرزی؛ ویراستار عباسعلی مردی.

وضعیت ویراست : ویراست ۲.

مشخصات نشر : قم: موسسه فرهنگی هنری اشراق و عرفان، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری : ۱۱ ج.

شابک : ۹۵۰۰۰۰ ریال: ۵-۴۴-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸ ج. ۱: ۶۰۰۰۰۰ ریال: ۲۲-۴۵-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸ ج. ۲: ۸۵۰۰۰۰ ریال: ۹-۴۶-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸ ج. ۳: ۷۰۰۰۰۰ ریال: ۶-۴۷-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸ ج. ۴: ۷۰۰۰۰۰ ریال: ۳-۴۸-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸ ج. ۵: ۵۰۰۰۰۰ ریال: ۵-۴۹-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸ ج. ۶: ۸۰۰۰۰۰ ریال: ۵-۵۰-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸ ج. ۷: ۷۵۰۰۰۰ ریال: ۳-۵۱-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸ ج. ۸: ۹۰۰۰۰۰ ریال: ۵-۵۲-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸ ج. ۹: ۵۶۰۰۰۰ ریال: ۷-۵۳-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸ ج. ۱۰: ۹۰۰۰۰۰ ریال: ۴-۵۴-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸ ج. ۱۱: ۱۰۰۰۰۰

یادداشت : ج. ۲-۱۱ (چاپ اول: ۱۴۰۰) (فیبا).

یادداشت : کتابخانه.

مندرجات : ۱. اعیان نجس. - ج. ۲. کالاهای دارای منفعت حرام / تقریر احمد عابدین زاده، اصغر صفرزاده. -

ج. ۳. محرمات علوم / تقریر جواد ابراهیمی؛ ویراستار عباسعلی مردی، حامد عبداللہی سفیدان. -

ج. ۴. محرمات هنر / تقریر احمد عابدین زاده، حسن حیدرزاده؛ ویراستار عباسعلی مردی. -

ج. ۵. محرمات هنر ۲ (غنا) / تقریر محمد آزادی؛ ویراستار احمد رضائی. - ج. ۶. محرمات ورزش

وبازی / تقریر احمد شہامت، حسین مولودی، محمد کاظم مبلغ؛ ویراستار یوسف قربانی. - ج. ۷. محرمات روابط میان فردی ۱ (غیبت) / تقریر علیرضا گودرزی، احمد عابدین زاده؛ ویراستار احمد

رضائی. - ج. ۸. محرمات روابط میان فردی ۲ (کذب) / تقریر سید نقی موسوی؛ ویراستار احمد

رضائی. - ج. ۹. محرمات روابط میان فردی ۳ / تقریر محمد قاسم رجایی، مهرداد آوری، تقی مہری؛

ویراستار یوسف قربانی، احمد رضائی. - ج. ۱۰. محرمات سیاست / تقریر سید عنایت اللہ کاظمی؛

ویراستار یوسف قربانی. - ج. ۱۱. محرمات تجاری و اداری (اخذ اجرت برای واجبات) / تقریر احمد

عابدین زاده، جواد ابراهیمی، علی بخشی؛ ویراستار عباس مردی، احمد رضائی.

موضوع : معاملات (فقه)

موضوع : Transactions (Islamic law*)

موضوع : کسب و کار محرام

موضوع : Business, Illicit*

رده بندی کنگره : BP۱۹۰/۱

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۳۲۷

شماره کتابشناسی ملی : ۸۴۵۰۵۹

مکاسب محرّمه ۷ (روابط میان فردی / غیبت)

علیرضا اعرافی

تقدیر..... علیرضا گودرزی، احمد عابدین زاده
ناشر..... مؤسسه اشراق و عرفان
ویراستار..... احمد رمضان
امور هنری..... حمید بهرامی
نوبت و تاریخ چاپ..... ویراست دوم / چاپ اول / تابستان ۱۴۰۰
لیتوگرافی، چاپ و صحافی..... چاپ نینوا
شمارگان..... ۱۰۰۰ نسخه
قیمت..... ۸۰۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای مؤسسه اشراق و عرفان محفوظ است

ISBN: 978-600-8542-50-6

www.eshragh-erfan.com

تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۴۸۵۴۰

info@eshragh-erfan.com

نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۴۸۵۴۱

آدرس: ایران، قم، خیابان معلم، معلم ۸، کوچه شهید محقق، پلاک ۵۹

فهرست

۱۹.....	سخن مؤسسه.....
۲۱.....	مقدمه ویراست دوم.....
۲۳.....	پیشگفتار.....

مقدمه / ۱۲

۲۷.....	فقه روابط میان فردی.....
۲۸.....	روابط میان فردی در منابع دینی.....
۲۸.....	۱. کتب روایی.....
۲۹.....	۲. کتب اخلاقی.....
۲۹.....	۳. کتب فقهی.....

فصل اول: کلیات / ۳۱

۳۲.....	۱. مفهوم‌شناسی واژه غیبت.....
۳۲.....	الف) راه‌های دستیابی به معانی واژگان.....
۳۲.....	۱. مراجعه به قول لغوی.....

۳۶	۲. مراجعه به تبادرات ذهنی
۳۷	۳. دقت در فضای قرآن و روایات
۳۷	نکته: روش شناختی لغت
۳۸	(ب) اقوال اهل لغت درباره غیبت
۳۸	۱. القاموس المحيط
۳۹	۲. المصباح المنیر
۴۱	۳. مقایس اللغة
۴۲	۴. لسان العرب
۴۳	۵. صحاح اللغة
۴۴	(ج) بررسی قیود تعریف لغوی غیبت
۴۴	۱. ابراز کلام و سخن
۴۴	۲. عدم حضور غیبت شونده
۴۵	۳. بیان عیب و منقصت غیبت شونده
۴۵	۴. تحقق یا عدم تحقق عیب در غیبت شونده
۴۸	۵. مستور یا مکشوف بودن عیب
۴۹	۶. ناراحتی غیبت شونده
۵۰	۷. قصد تنقیص
۵۰	جمع بندی قیود تعریف غیبت
۵۱	(د) واژگان متناظر غیبت
۵۲	۱. سب
۵۲	۲. قذف
۵۳	۳. بهتان
۵۳	۴. همزه و لمزه
۵۵	۵. طعن
۵۶	۶. رابطه غیبت با وقیعه
۵۶	۲. پیشینه
۵۷	الف) پیشینه عام

۵۷	۱. غیبت از دیدگاه علوم
۶۸	۲. غیبت از دیدگاه ادیان
۷۰	ب) پیشینه خاص
۷۰	۱. فقهای عامه
۷۱	۲. فقه امامیه
۷۵	۳. جایگاه فقهی غیبت
۷۵	الف) جایگاه غیبت در روابط میان فردی
۷۷	ب) وجه بحث از غیبت در مکاسب محرمة

فصل دوم: ادله حرمت غیبت/ ۷۹

۷۹	۱. عقل
۷۹	بررسی دلیل
۷۹	۱. موضوعیت عنوان غیبت در قبح الزامی
۸۰	۲. عدم موضوعیت عنوان غیبت در حکم به قبح
۸۰	۳. موضوعیت داشتن غیبت در حد غیر الزامی
۸۱	۲. قرآن
۸۲	الف) آیه نهی از غیبت
۸۲	نکات دلالتی
۸۸	ب) آیات مذمت همزولمز
۸۹	نکات دلالتی آیه شریفه
۹۸	جمع بندی آیه شریفه
۹۹	ج) آیه مذمت اشاعه فحشا
۹۹	تفسیر و بررسی مفردات آیه
۱۱۵	روایات مفسر آیه شریفه
۱۲۱	آیه اجتناب از قول زور
۱۲۱	بررسی مفاد آیه

۱۲۳	..... (ه) آیه مذمت بدگویی
۱۲۳	..... تقریر استدلال
۱۲۴	..... بررسی دلالت آیه بر حرمت غیبت
۱۳۲	..... جمع بندی آیات
۱۳۳	..... ۳. روایات
۱۳۴	..... الف) روایات عام
۱۳۴	..... ۱. صحیح هشام
۱۳۵	..... ۲. صحیحه أَبِي بَصِيرٍ
۱۳۵	..... ۳. صحیحه أَبِي الْمَغْرَاءِ
۱۳۶	..... ۴. مرسله و زام
۱۳۶	..... ۵. روایت مفضل بن عمر
۱۳۷	..... جمع بندی روایات عام
۱۳۷	..... ب) روایات خاص حرمت غیبت مسلمان یا مؤمن
۱۳۷	..... ۱. صحیح سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ
۱۳۸	..... ۲. صحیح فضیل بن یسار
۱۳۹	..... ۳. صحیح بُرید بن معاویه
۱۴۰	..... ۴. موثق سماعة بن مهران
۱۴۰	..... ۵. روایت سلیمان بن خالد
۱۴۱	..... ۶. صحیح هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ
۱۴۱	..... ۷. روایت حارث بن مغیره
۱۴۲	..... جمع بندی روایات خاص حرمت غیبت مسلمان یا مؤمن
۱۴۲	..... ج) روایات مقایسه غیبت با دیگر معاصی
۱۴۲	..... ۱. روایت أَنَسٍ
۱۴۲	..... ۲. روایت جَابِرِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ
۱۴۳	..... ۳. روایت أَبِي ذَرٍّ
۱۴۴	..... ۴. روایت امام عسکری علیه السلام
۱۴۴	..... ۵. روایت أَشْبَاطِ بْنِ مُحَمَّدٍ

۱۴۵	۶. مرسله نبوی ﷺ
۱۴۵	جمع‌بندی روایات مقایسه غیبت با دیگر معاصی
۱۴۵	(د) روایات بیانگر آثار دنیوی و اخروی غیبت
۱۴۶	۱. روایات آثار معنوی غیبت در دنیا
۱۵۳	۲. روایات آثار غیبت در عالم قبر و برزخ
۱۵۴	۳. روایات آثار غیبت در عالم قیامت
۱۵۵	۴. روایات حرمان از بهشت و تسریع در دخول جهنم
۱۵۷	۵. روایات تأثیر غیبت بر کیفیت عذاب جهنم
۱۶۰	حاصل روایات بیانگر آثار دنیوی و اخروی غیبت
۱۶۰	(ه) روایات ذیل آیات تحریم غیبت
۱۶۰	۱. روایت تفسیر امام عسکری علیه السلام
۱۶۱	۲. روایت دعائم الاسلام
۱۶۱	۳. روایت ابی بصیر و محمد بن مسلم
۱۶۲	۴. مرسله امام صادق علیه السلام
۱۶۲	۵. روایت سکونی
۱۶۳	۶. روایت حُسَین بن خَالِد
۱۶۳	جمع‌بندی روایات وارده ذیل آیات
۱۶۴	حاصل روایات حرمت غیبت
۱۶۴	۴. اجماع فقها
۱۶۴	جمع‌بندی ادله حرمت غیبت

فصل سوم: فروع غیبت/ ۱۶۷

۱۶۷	(الف) قیود مفهومی دخیل در حرمت غیبت
۱۶۸	۱. اعتبار کلام در تعریف غیبت
۱۷۰	۲. اختصاص غیبت به اسناد عیب، پشت سر
۱۷۱	۳. اختصاص غیبت به عیب موجود

مقدمه ویراست دوم

تقریر مکاسب محرمه، با اذن و توفیق خداوند تعالی و عنایت اهل بیت علیهم السلام در پانزده جلد به پایان رسید و در سال ۱۳۹۸ به عنوان برگزیده جایزه کتاب جمهوری اسلامی ایران دست یافت. به شکرانه این نعمت، در مقابل درگاه خداوند تعالی پیشانی بندگی بر زمین می‌ساییم.

از خصوصاتی که این کتاب را از کتاب‌های هم‌ردیف خود ممتاز می‌کند، طرح و بررسی دقیق و عالمانه مسائل کتاب و طرح نویی است که استاد معظم آیت‌الله اعرافی برای تنظیم مباحث مکاسب محرمه در کتاب حاضر ارائه نموده است. افزون بر آن، تقریر مناسب کتاب است که شامل تبدیل شیوه گفتاری و کلاسی مباحث به نوشتاری و کتابی، مستندسازی مطالب و افزودن مفهوم‌شناسی و پیشینه فقهی و فراقه‌ی در بیشتر مباحث کتاب است. شوربختانه گاهی در تقریرات دیده می‌شود که مطالب اساتید به شکل گفتاری و بدون مستندسازی، به همان شکل القاشده، تقریر می‌شود. این امر به ظاهر امانت‌داری، اما مخل تقریر مناسب است؛ زیرا خواننده کتاب را سردرگم می‌کند و افزون بر اتلاف وقت خوانندگان، مراد اساتید را به شایستگی منتقل نمی‌کند.

بی‌تردید بیشتر کارهای بشری دارای اشکالات و کاستی‌هایی است؛ و تقریر حاضر از این قاعده مستثنا نیست؛ از این رو برای اصلاح بعضی اشکالات و زیاتر کردن کار، تصمیم گرفتیم کتاب حاضر را با ویراست جدید به چاپ رسانیم. برای این کار تغییرات پیش رو را در ویراست جدید انجام دادیم:

۱. تصحیح بعضی اشکالات ویرایشی و محتوایی؛